

kwesitie zeer moeilijk en het vooruitzicht van dien strijd mede te maken zou mij wellicht van 't ambt doen afschrikken, indien ik niet vertrouwde dat Hooger wijsheid en kracht mij zou lijden. Maar in elk geval moet m.i. uit een zedelijk oogpunt alles wat oneerlijk, onwaar en onnatuurlijk is worden afgekeurd".

Naarmate Van den Bergh langer in het ambt dient, en dieper in het kerkelijk leven ingroeit, gaan zijn oogen, en vooral zijn hart, open voor den huisveringwekkenden toestand, waarin de Nederlandsch Hervormde Kerk verkeerde. Het kerkelijke leven was voor hem ten volle een moment in zijn geloofsleven. In de gemeenschapsoefening met zijn Heer en Heiland betrok hij altijd en ten einde toe ook de zonden, de afval, de strijd en de hoop der kerk. In Jan. 1884 schreef hij b.v. aan Fabius: „Ik persoonlijk mocht ook door des Heeren vrije en nederbuigende ontferming allengs meer ervaren wat het is, een verblijdend en verslagen hart te hebben, een levend lidmaat van Christus te worden, en Hem als den Heere, mijne gerechtigheid te mogen liefhebben. — Gevolg hiervan was tevens, dat ik, na op Oudejaarsavond bij Maleachi 3:6 en op Nieuwjaar bij Openb. 21:15 bepaald te zijn, mij niet slechts nauwer tegenover mijne gemeente verbonden acht, maar bijzonder de kerkelijke ellende en de verplichting om Christus als Koning in Zijne Kerk te eeren op mijn hart gebonden gevoel. Steeds meer zie ik in, hoe bij velen, maar ook bij mij solidariteit der schuld en medelijden met andere gemeenten aanwezig moet zijn".

En als de Heere zijn vrouw van hem wegneemt — voor hem een ontzaglijk verlies — voelde hij zich naar eigen verklaring „nauwer aan de bruid van Christus door onze schuld zoo lijdend" verbonden en is zijn bede Ps. 51:20: Doe wel bij Sion naar Uw welbehagen, bouw de muren van Jeruzalem.

In zijn innig leven met God en door zijn diepe zondekennis heeft Van den Bergh de zonde der kerk zoo ontzaglijk groot en verschrikkelijk gezien als misschien geen enkele van zijn medebroeders. Er is iets verbijsterends in dat teere, fijngevoelige, van alle groote en leegte woorden gruwende, kind Gods te hooren toornen tegen de zonde der kerk. De kerken waarin door moderne predikanten de zielen werden vergiftigd, noemde hij moordspelonken. „Het feit bestaat, zoo schreef hij in den oproep tot een Dank-, Vasten- en Bededag op Donderdag 19 Mei 1888, dat tal van „Hervormde" Kerken moordenaarskullen zijn, waarin week aan week de zielen geestelijk in den dood gehouden worden door eene prediking, die zorgeloosheid bevordert in de wandelaars naar de hel of ook de fundamenteën der Gemeente ondergraaft, door verzwijging of verbastering van de rechtvaardigmaking, de vastigheid van Gods Woord, de beteekenis der Sacramenten enz. Afgodstempels moest men de Kerken noemen, waarin een ander God dan de Drieëenige en Zijne volzaligheid en onmisbaarheid verkondigd wordt. Inentingssdwang met zielegif voerde de Synode in wegens de verplichting om ook leeraars en leden, die goddelooze leer drijven, op kansel of aan het Avondmaal te duiden. Wettiging van geestelijk overspel wordt schaamteloos geprezen, nu juist goedgekeurd wordt, dat Kerkeraadsleden zich gebonden achten aan verordeningen, die in strijd zijn

met Gods Woord en met de trouw aan den Bruidegom der Kerk Jezus Christus".

Had hij in zijn studententijd met alle kracht gevochten tegen de weerzinwekkende prostitutie, speciaal in de studentenwereld, de kerkelijke strijd was voor hem, naar hij zelf verklaarde, een strijd tegen een zonde, veel en veel erger dan schaamteloze onzedelijkheid. Hij was immers een strijd tegen de ontrouw, de hoerarij van de kerk van Christus jegens haar Bruidegom! En zoo groot zag hij de ongerechtigheid van allen, die niet braken met den gruwel van het Nederlandsch Hervormde Kerkgenootschap, dat hij eenmaal het zware woord uitsprak: „dat iedere Kerkeraad onder het synodale juk zich dag op dag aan ELK der tien geboden zwaarlijk bezondigt".

Het was een groote heerlijke dag voor Dr Van den Bergh toen God hem de genade verleende om met de kerk van Voorthuizen zich los te scheuren van de valsche synodale genootschapskerk om weer te keeren tot den dienst, leer en tucht welke Christus aan zijn kerken geeft en vraagt. Het geschiedde met het klassieke schrijven dat de kerkeraad van de Herv. Kerk van Voorthuizen richtte tot „de Algemeene Synode der Ned. Herv. Kerk" en dat als volgt luidde:

„De Kerkeraad der Hervormde Kerk te Voorthuizen heeft in zijn vergadering, d.d. 4 Februari 1886, besloten:

in antwoord op een missive d.d. 1 Dec. 1885, (No. 86) mededeelende de reglementveranderingen, welke met 15 Jan. l.l. in werking getreden zijn,

op de gronden, in nevensgaanden Open Brief aan de Leden der Kerk van Voorthuizen vermeld, aan Z.M. den Koning een adres te richten, waarvan hierbij afschrift gaat. (Dit is het adres waarin den Koning werd medegedeeld, dat men het juk der hiërarchie afwierp en zich weer bond aan de Kerkorde van Dordrecht).

De Kerkeraad van Voorthuizen verklaart hiermede u niet langer als Bestuur over de kerk van Voorthuizen te erkennen, DAAR HIJ IN UW COLLEGE BELICHAAMD VINDT DE „VALSCHE KERK", WAARVAN DE KENMERKEN IN HET SLOT VAN ART. 29 DER NED. GEREF. GELOOFSBELIJDENIS WORDEN GENOEMD, VAN WELKE VALSCHE KERK HET AMBT DER GELOOVIGEN IS ZICH AF TE SCHEIDEN.

De Kerkeraad wenscht dan ook verder geene stukken van uw College te mogen ontvangen.

Deze mededeeling geschiedt onder diepe veroetmoediging over de zonden van de Kerk en den Kerkeraad te Voorthuizen, waardoor ook het bestaan der Synode en de organisatie van 1816 zoo lang nog gerekt is.

Overeenkomstig den eisch van Gods Woord: „Men moet Gode meer gehoorzamen dan den menschen", — „indien iemand tot ulieden komt en deze leer niet brengt, ontvangt hem niet in uw huis", — en „wie Mij belijden zal voor de menschen, dien zal Ik ook belijden voor mijnen Vader die in de hemelen is" (Hand. 5:29, Matth. 10:32, 2 Joh. 10).

En met de hartelijke bede, dat het u ge-

schonken worde nog eens in te zien, aan welke zonden tegen den Heere, Zijn Gezalfde en Zijn Woord gij en uwe voorgangsters zoovele jaren u hebt schuldig gemaakt, en gij nog eens verwaardigd wordt als gewillige dienstknechten van Koning Christus in Zijne Kerk, naar Zijn Woord te dienen".

In hooge Geestelijke vreugde en rust des harten doorleefde Van den Bergh deze vrijmaking der kerk. Drie weken later, op zijn verjaardag, schreef hij: „Voor mij was deze geboortedag tot bijzondere reden van dankbaarheid, omdat ik juist in de dagen van 5 Febr. — de dag waarop de kerk van Voorthuizen het synodaal-hiërarchische juk afwierp — bijzonder geestelijken vrede en verandering des harten had mogen ondervinden, die mij de dierbaarheid van Christus en de liefelijkheid der Godzaligheid meer nog dan vroeger wellicht had doen ondervinden. C. V.

„Doleerend"

Soms kan men de stelling hooren verkondigen, dat de vrijmaking van 1944 een noodgedwongen, tijdelijke breuk was; en dat de kerken, die daarna als vrijgemaakte te boek stonden, in feite niet anders waren dan doleerende kerken tegenover niet-doleerende.

Dit is in strijd met de nuchtere werkelijkheid.

In 1944 heeft ieder zich hooren verzekeren, dat alle besluiten van een synode bindend waren, en dadelijk bindend, en binnen het kerkverband onvoorwaardelijk bindend, omdat wie ze in strijd achtte met Gods Woord en belijdenis en kerkenordening, ze toch moest uitvoeren, of anders eruit loopen. We hebben met de stukken aangetoond, dat deze ongereformeerde nonsens schriftelijk vastgelegd, en dit dwaze dilemma bindend opgelegd is, en komen er niet op terug: men kan wel wit zwart noemen, maar dat „wit-zwart-schema" bekoort niet.

Toen moesten we ons vrijmaken van zeer bepaalde besluiten; de uitdrijvers verklaarden toen: als u er niet uitloopt, dan zetten we u eruit. Ze deden alzoo, en ze bevalen bovendien een ieder, alzoo eveneens te handelen.

Daarmee waren we dus gebracht in een andere positie dan die menschen, die binnens een bepaald (en wat de personen betreft ongebroken) verband, of tegenover de overheid, „doleeren" of „klagen" (zich beklagen) over een hun aangedaan onrecht. Wij hadden ons vrijgemaakt op enkele zeer bepaalde punten, maar toen werden we op ALLE punten en over HEEL de linie van den ambtsdienst uitgesloten door een onbevoegde instantie.

Met andere woorden: toen waren wij gedwongen, of ons te laten verstrooien, of te zeggen: nu is aan ons opgedragen, de bestaande op bekende aecoorde gesloten kerkelijke samenleving voort te zetten.

Dat laatste deden we: want we hadden doodgewoon ons gehouden aan de formulieren.

Het was dus geen afzonderlijk klagende positie bin-

kelen weerslag te vinden is, maar dat hij het daar betoogde en door overvloedig bewijsmateriaal gestaafde, rustigweg negeert.

Wat was de kwestie? Het ging om de legitimiteit van de door dr Berkouwer zonder kritiek gebruikte term „onwederstandelijke genade". Schilders beide artikelen bedoelden te betoogen, dat de term „onwederstandelijke genade" uit het arsenaal van de Remonstranten kwam en aan de Gereformeerden werd opgedrongen. Dezen hebben daar dan ook tegen geprotesteerd en gezegd, dat juist door het gebruik van dien term het geschil vertroebeld werd. Frappante citaten geeft K. S. uit Trigland en het is merkwaardig om te constateeren, dat Berkouwer daar ook maar met niet één woord op reageert. Trigland betoogde juist, dat er bij de genade niet van wederstandelijk en onwederstandelijk gesproken kan worden. „Want de Geref. verstaen uit Godts Woort, dat Godt door sijn genade, den mensch, die in sonden doot is, levendich maect..... waer in God handelt als een Schepper in wiens werkinghe gheen WEDERSTANDT NOCH ONWEDERSTANDT PLAETSE HEEFT". En Trigland staat hierin niet alleen, maar een geheele reeks van theologen ondersteunt dit getuigenis. Toen de Remonstranten spraken van onwederstandelijke genade, plaatsten zij Gods genade en de werkingen daarvan in een problematiek van wederstandelijk-onwederstandelijk, die de gereformeerden verwierpen en in plaats waarvan zij spraken van de onoverwinnelijkheid Gods. Bavinck heeft de oude gereformeerde theologie op dit punt beter begrepen als hij schrijft: „De staat van het geschil was alzoo niet, of de mensch Gods genade telkens weerstond en weerstaen kon, maar of hij tenslotte, op het bepaalde oogenblik, dat God hem wederbaren wilde, en met de gratia efficax in zijn hart werkte, die genade nog verwerpen kon".¹¹⁾ Zelfs Scholten heeft, hoewel hij den term „onwederstandelijk" gebruikt, begrepen, wat het fijne puntje

¹¹⁾ H. Bavinck, *Gereformeerde Dogmatiek*, IV², p. 66.

Tusschen Kuyper en Barth (III)

POP. WETENSCH. SCHETSEN

III. K. SCHILDER EN DE ONWEDERSTANDELIJKE GENADE.

5) Nadat we zoo kritiek hebben geoefend op de benadering van het hart van de hier aan de orde gestelde problemen willen we tenslotte nog wijzen op een tweetal punten, die ons nogal zwaar wegen en die ons bij de vaak voortreffelijke weergave van de meeningen van verschillende andere theologen, toch vreemd hebben doen opzien. Ik bedoel de wijze, waarop dr Berkouwer Schilder en Barth weer-geeft.

Zoals ik boven reeds schreef, noemt de auteur den naam van Schilder in het derde hoofdstuk van het derde deel wanneer het gaat om de z.g. onwederstandelijkheid der genade¹⁰⁾. Wanneer men, wat de schrijver daar beweert, controleert, komen we tot frappante ontdekkingen.

De schrijver heeft het dan over de controversen met de Remonstranten. Hij zegt, terecht, dat de Gereformeerden den „weerstand" in het leven der geloovigen tegen de genade niet hebben willen ontkennen. Maar zij ontkenen wel de mogelijkheid van een finale en totale n weerstand tegen de genade. Dan schrijft hij:

„Schilder heeft eens getracht scherp te onder-

¹⁰⁾ Ik heb zoo den indruk, dat Dr Berkouwer wel vaker tegen K. S. opponeert, zonder echter zijn naam te noemen. Maar dan wordt ook vaak de ware bedoeling van zijn opponent vertoekend. Zoo over het verbond: „Maar het geloof verstaat het Verbond. Het ziet het Verbond niet als een leeg en inhoudloos schema, dat dan door geloof en ongeloof moet worden gevuld. Maar het hoort het Woord der genade en weet, dat de beslissing niet ligt in onze beslissing, maar dat onze beslissing slechts de Zijne erkent, vol van genade". G. en V., 191.

Vraag: wie zien het Verbond als een leeg en inhoudloos schema?

zonden
d gij en
ldig ge-
s gewil-
te Kerk,

harten
er kerk.
reef hij:
re reden
n van 5
izen het
tonderen
had mo-
Christus
nog dan
C. V.

gen, dat
tjide-
arna als
ders wa-
et-dolee-

leid.
ren, dat
aren, en
onvoor-
htte met
ze tóch
hebben
formeer-
ze dilem-
p terug:
it-zwart-

zeer be-
toen: als
Ze deden
zo even-

ndere po-
en be-
ebroken)
eren" of
angedaan
kele zeer
p ALLE
otsdienst

dwongen,
is aan
bekende
oort te

odgewoon

itie bin-

het daar
gestaaf-

gitimi-
ritiek

: Schil-

, dat de

arsenaal

reforme-

ben daar

it juist

temen

uten geeft

m te con-

st niet één

dat er bij

lerstande-

verstaen

nde, den

nekt.....

dens wer-

I ONWE-

land staat

nen „het oude” verband, maar een voortzetten van het oude verband, maar dan nu zonder zijn eigenmachtige schenders en verkrachters.

Het was óók geen „klagen” (doleeren) tegen de overheid, om gebouwen of zoo, want we hielden ons recht doodgewoon vast. En we deden geen moeite om de processen, die in 1886 verloren zijn, nog eens aan de orde te stellen.

Het was ook geen in ons plan t i j d e l i j k e breuk met de heengegane, d.i. van de accoorden zich los makende personen. We stonden precies zoo ervoor als vóór 1944: we hadden den plicht en de roeping tot het zoeken van eenheid met allen die met ons op éénzelfden bodem willen staan.

Dat is ook dadelijk uitgesproken. Er is ook naar gehandeld. We begonnen met de Chr. Gereformeerden. Op hun antwoord wachten thans wij; misschien straks zij dan weer op het onze; in elk geval: we zijn bezig. Anderen hebben eveneens de aandacht.

De synodocraten hebben natúúrlijk óók de aandacht. Het ongeluk is evenwel, dat zij nog pas bezworen hebben, dat ze met ons niet MOGEN staan op denzelfden grondslag: de onze was ketterisch en revolutionair. We herinnerden ons, dat zij die het zeiden, wel vaker improvisaties hielden, in den vorm van rapporten en zoo, die niet te handhaven waren, maar goed, we moesten toch met de feiten rekenen. Toen ze dus zeiden: eens praten? zeiden we: best. Maar dan even een paar zinnestjes op papier zetten: nog geen half velletje, waaruit blijke, ó f p r a t e n z i n h e e f t, m.a.w. of ge uw kersverse eeden toch niet heelemaal zoo ernstig meent, als we wel moesten denken.

Een ieder weet, dat ze die paar regels schrift niet wilden geven. Wat natuurlijk aan onze bereidheid niets afdoet, zoodra zij weer eens wilden overgaan tot het schrijven van dat halve velletje papier, nog maar van deputaten!

Maar nu moet niemand, die de feiten niet meer ziet, achteraf zeggen: het was maar een tijdelijke breuk. Want dat is nooit gezegd. Hoe lang het duren moet, eer kerkverbandverbrekers en grondslagveranderaars zich veranderen, weten we niet. Soms gebeurt het; meestal gebeurt het nooit.

De vrijmaking was eerst negatief: niét dit, en niét dat besluit aanvaarden.

. Daarna werd ze positief: toen men geen vrijmaking duldde, en geen doleerende kerken, doch die vervloekte en uitsloot, toen werd de vrijmaking positief: een blijmoedig, wijl niet eigenwillig, aanvaarden van het erfgoed der voorgaande geslachten. Voorspellers-kunstjes haalden we niet uit: „het is maar tijdelijk”: dat moet de Heere beslissen.

En inplaats van te doleeren met Rachel (die haar tranen almaar blijft vergieten, Gen. 35, Jer. 31, Matth. 2) willen we nu eens met Israël en Sara gaan lachen: noem het kindje niet Ben-Oni, doch Ben-Jamin en Izaäk, zoon van den lach. We zijn geen doleerende maar juichende kerken; en wie niet het positieve meer ziet, die moest maar dáarover doleeren. Wij allen moeten doleeren, maar dan over onze zonden. Niet over ons recht en plicht.

K. S.

was, toen hij schreef: „Dat hier geen sprake is van wederstand in het algemeen, maar van voortdurenden en finalen wederstand, hebben de Gereformeerden duidelijk geleerd.

Reeds verdedigde de dordtsche synode, Can. 3, 4, artikel 17 (dit moet een drukfout zijn, in werkelijkheid is het artikel 8) d e r v e r w o r p e n d w a l i n g e n, d e i r r e s i s t i b i l i t e i t d e r g e n a d e t e g e n h e t g e v o e l e n, d a t d e m e n s c h z o u k u n n e n w e e r s t a n d b i e d e n, a a n G o d s g e n a d e i n d i e r v o e g e, u t s u i r e g e n e r a t i o n e m i m p e d i a t”. (dat hij zijn regeneratie zou kunnen verhinderen). Hij haalt dan ook het volgende oordeel van de Zeeuwse afgevaardigden ter Synode aan: Etiam si voluntas Deo operanti resistat, gratia tamen regenerationis hanc resistentiam tandem superat.”¹²⁾

God is niet alleen onoverwinnelijk in het begin van de wedergeboorte, maar ook in het midden en in het einde. Maar juist het woordje tandem (eindelijk) van de Zeeuwen maakt plaats voor de groote gereformeerde waarheid, die zoo kernachtig uitgedrukt wordt door de uitdrukking, dat God ons niet behandelt als stokken en blokken, wat door een terminologie als wederstandelijk-onwederstandelijk gesuggereerd wordt.¹³⁾

¹²⁾ J. H. Scholten, De Leer der Hervormde Kerk, 1870, II, pag. 467, noot 1.

Het oordeel van de Zeeuwen betekent: ook indien de wil den werkenden God wederstaat, toch overwint de regenererende genade eindelijk dezen weerstand.

¹³⁾ Ook de moderne Remonstranten zijn door deze terminologie nog zoo verblind, dat zij niet in staat zijn het fijne puntje in het geding zuiver weer te geven. Zie b.v. A. H. Haentjes, Remonstrantsche en Calvinistische Dogmatiek, Leiden, 1913, pag. 168: „De geheele kwestie van de onwederstandelijkheid der genade is een uitvloeisel van de opvatting der genade als een zinlijke abstractie en hieruit volgt vanzelf, dat de werking der genade niet anders dan een beverktuigde, een mechanische, een werktuiglijke wordt beschouwd”.

Ook G. J. Heering neemt de oud-Remonstrantsche typering van het gereformeerde gevoelen op dit punt nog

•• Terugtocht onder rookgordijn

Onder dit opschrift vertelt dr Ridderbos den afloop van het heél enkele contactje, dat hij en ik samen hadden. Met dien verstande evenwel, dat hij — dit opschrift plaatsende — het niet op zichzelf doch op mij toepasselijk noemt. Om dan vandaar voort te schrijden tot generalliserende begrips(ver)vorming.

We herinneren tegenover deze manier van schrijven alleen maar eraan dat dr H. N. R. nog steeds de kerkeraads-copie, waarop hij het stempel van zijn verontwaardiging zette, kan gedrukt krijgen in ons blad, als hij, zonder af te wachten wat de ander doet, de copie, waar van ik beweer dat ze (en dan tegenover ons, en dus het eerst in tijd, en officieel) precies zoo redeneert als de door hem gewraakte, in zijn blad opneemt.

Maar dr Ridderbos wil dat niet. Hoewel het officiële copie is van zijn eigen kerkgemeenschap, met Gods Naam eronder. Hij loopt voortdurend aan de feiten voorbij, en wordt dan nog boos ook, als een ander weigert te spreken over een gewás, Zoolang dr R. weigert te spreken over het zijne, om dan samen door te stooten tot den wórtel. Ik beweer: dr R. zegt officieel precies hetzelfde als de door hem gecritiseerde kerkeraad; en niet déze moffelt weg, maar dr R.; en niet ik, die aanbied te publiceren wat een instantie van „ons” zegt, als hij tegelijkertijd publiceert wat daarvoor gezegd is en wordt door de instanties van „hen”, doch dr R., die dit aanbod-zonder-koehandel afslaat.

K. S.

•• Kalamazoo—Meppel „Nog eenmaal”

Onder het opschrift „Nog eenmaal”, komt ds Vellenga in zijn blad terug op onze opmerkingen in verband met wat hij, de Amerikaanse synode van Kalamazoo navolgende, beled: de gunstige, of genadige gezindheid Gods jegens alle menschen. Onze lezers weten: op mijn opmerking, dat God in alle menschen wel het kreaatuurlijke liefheeft, maar nog niet alle concrete menschen, antwoordde ds Vellenga: dat is een abstractie, en de Schrift kent deze niet. Ik stelde hem toen de vraag: kunt U nog den ouden zegtrant gebruiken: „God heeft den zondaar lief, maar niet zijn zonde?” Het antwoord is ditmaal „ja”. Dan antwoord ik hem: indien U tusschen den zondaar, dien God liefheeft (en dien HIJ DESWEGE begiftigt met geloof enz.) en zijn zonde onderscheidt, wel hemzelf, doch niet dit iets „in hem” object van Gods liefde achtende, is dat dan ook geen abstractie, volgens U?

Op die laatste vraag geeft, als ik het goed begrijp, ds V. nog steeds geen antwoord. Inplaats daarvan stelt hij mij de vraag: „of er, BEHALVE het kreaatuurlijke in den mensch, iets is, dat van hemzelf is, behalve zijn zonde?”

Ja, daar staan we weer. „Van” hemzelf, dat zal wel moeten beteekenen: van hem zelf afkomstig (er staat immers: behalve zijn zonde). Maar moeten wij nu heusch gelooven, dat ds Vellenga beweren wil, dat „het kreaatuurlijke in den mensch” van hemzelf afkomstig is? Ik kan dat niet aannemen; het kreaatuurlijke in den mensch is immers van God. Maar de zonde is niet „van(wege) God”.

En op de volgende vraag: of ik dan in den concreten persoon hetzelfde zie als de zonde in den mensch, antwoord ik hem: hoe komt U aan zulk een onderstelling? Wie de zonde ziet als een bedérf, en als een algeheel gebrek — om maar niet meer aan te halen uit de belijdenis — zal zulke dwaasheid toch niet kunnen leeren, als hier geopperd wordt? Persoon-zijn is geen zonde.

Het is onbegrijpelijk, maar waar, dat nergens blijkt, dat dr Berkouwer dit fijne puntje van het geschil ook maar eenigszins heeft gezien. Anders had hij niet zoo lichtvaardig over dit debat van Schilder kunnen schrijven.¹⁴⁾

over, als hij van Episcopius citeert, dat de gereformeerden de genade zoo mechanisch zien, dat de mensch is als „een houten beeld, dat zich alleen beweegt, als het door vreemde handen bewogen wordt”. G. J. Heering legt allen nadruk op het zelf gelooven en zelf willen van den mensch, die door Gods genade aangeraakt is. Zijn verwijzing in dit verband naar Filip. 2: 12—13 doet sympathiek aan, maar de ware achtergrond van zijn accent op ons zelf willen en gelooven komt aan het licht als hij, echt Remonstrantsch, tenslotte schrijft: „Zou er dan niets in dien geest zijn (nl. van den mensch), dat van nature tendeeert naar wat de Geest wil en dat inleedt, dat het ware, waarnaar het vergeefs zocht, gevonden is?”

Dr G. J. Heering, Geloof en Openbaring, II, Arnhem, 1937, pag. 262.

¹⁴⁾ [Noot van den redacteur. De redacteur moge in de copie een noot invoegen. Ook hijzelf staat verbaasd over het misverstand dat dr Berkouwer laat spreken. Niet alleen „De Reformatie”-copie, maar ook mijn „Heidelbergse Catechismus” laat het als misverstand zien. In deel I, sprekende over dr L. v. d. Zanden, volgens wien een „wanbeeld” een „restbeeld” „beheerscht” (van weerstandelijk of onweerstandelijk gesproken!), merk ik op, bl. 289/290: „Maar „wie heeft Gods wil wederstaan”? D.w.z. wie heeft tegen God een tegen-instantie kunnen stellen, waarvoor de Almachtige retireeren moest? Gods genade, zoo zeiden de vaders, is toch altijd insuperabel, d.w.z. onoverwinnelijk? Wij zien geen enkele reden, om op dien regel een uitzondering te maken. In alles is Hij altijd insuperabel. En indien er dus een algemeene genade is, die krachtens Gods ingrijpen met een wil-tot-progressie vruchten afwerpt, en indien die vruchten restbeeld zijn, dan mag men niet meer zeggen, dat het restbeeld wordt overheerscht door het wanbeeld. Dan ware God in wat men „genade” noemt, niet meer insuperabel”.

En op bl. 365: „Nu merken we reeds op, dat iedere werking, die van God uitgaat, altijd onoverwinnelijk is; dat men Hem nooit kan weerhouden in dien zin, dat Hij verhinderd wordt zóóver met ons mee, of tegen ons in te gaan, en zóóveel in ons te bereiken, als Hij wil. Dit

Ds V. verklaart, dat hij van deze dingen gaat duizelen. Het is dan wel wat laat, want eeuwen geleden schreef Paulus reeds over „ik doe wel de zonde, maar ik doe ze eigenlijk niet”, en dergelijke uitspraken; en is er hevig gediscussieerd over de vraag, wat oude en nieuwe mensch is, en wat inwendige en uitwendige mensch; en tientallen jaren reeds staan met elkaar te disputeeren over de vraag wat persoon is (in onderscheiding van natuur, en ziel en ik) de heeren Hepp, Waterink, Steen, Bavinek (J. H.), Los, Vollenhoven.

Ds V. kan merkwaardige bewijzen daarvan vinden in een rapport, ingediend door prof. Vollenhoven en mij bij de generale synode van Sneek. Maar als hij meent, dat ik abstraheer, als ik „natuur” en „concreten persoon” van elkander scherp onderscheid, dan moet hij aan deze heeren de vraag van abstractie, al of niet, stellen, met telkens varierende uitkomst.

Hij kan binnenkort er meer van lezen in mijn Heideib. Cat. deel III, afl. 1.

Maar waartoe die vliegenvangerij? Als de belijdenis, die ook ds Vellenga bindt, zegt, dat de mensch zijn heele natuur verdorven heeft, daardoor schuldig is des lichaamelijken en geestelijken doods, verloren heeft al zijn uitnemende gaven, en dat al het licht dat in hem is in duisternis veranderd is, dat hij niet dan een slaaf der zonde is, geen ding kan aannemen zoo het hem uit den hemel niet gegeven zij, en dat, tenzij het wonder met hem geschiedt, Gods toorn op hem „blijft”, dan versta ik dit zoo, dat „van nature” de menschen onder Gods toorn liggen. Dat Hij voorts uit een ongehouden liefde, die geen aanknopingspunt in eenig schepsel, en dus óók niet in de bedoelde kreaturen, heeft, zijn barmhartigheid bewijst door te trekken uit dezen staat degenen die Hij verkoren heeft; en voorts, zichzelf betoonende als rechtvaardig, de anderen laat in hun verderf. En dat dus God den zondaar, dien Hij (alzo) liefheeft, metterdaad en absoluut liefheeft, hoewel Hij diens zónde haát (ik kan dus het oude zinnetje overnemen, als men mij het maar laat zeggen in den ouden kerkstijl, d.w.z. slaande op diegenen die Hij dan ook op deze wijze liefheeft, en gaat rechtvaardigen, en heiligen, omdat Hij hen verkoren heeft), en dat Hij de anderen niet liefheeft. En dat dus de stelling eener genadige gezindheid Gods jegens alle menschen in strijd is met de belijdenis.

En als nu op deze uitspraken der belijdenis vaak gezegd wordt: maar waar blijven we dan met ons pogen om te komen tot een juiste waardeering van het „kreaatuurlijk-natuurlijke” leven, en als dan o.a. ik zeg: God heeft de „natuur” in den zin van het kreaatuurlijke, dat Hij gemaakt en voorzover Hij het gemaakt heeft, niet gehaat, doch houdt zijn eigen werk in stand, dan verbaast het me toch eigenlijk een beetje, dat een kersversch opwerpsel als de fictie van den „royalen God” (dr S. J. Ridderbos) zoo maar ineens een oudgediende als ds Vellenga laat vallen in de armen van Kalamazoo’s synode. Ik wou ds Vellenga ervoor helpen bewaren, nog meer domme doemvonnissen voor zijn rekening te nemen dan toch al voor zijn rekening liggen. Ik zou ds Vellenga raden, niet zoo maar ineens een theoloog als Hoeksema afzettenswaard te noemen, omdat hij tot Kalamazoo zei, wat ook ik er tegen zeg: wat u daar zegt van God, synode, dat is in strijd met Schrift en belijdenis.

En, als ds Vellenga, ook bij nader inzien, het bewust méent, laat hem dan zeggen: dit is een dogma gelijk: God is jegens alle menschen genadig gezind.

Maar eerst, geloof ik, ware het goed, te bedenken, dat de klacht, dat wie in dezen de belijdenis handhaaft, daarmee kersteniaansch, doopersch, of wat dan ook geworden is, weersproken wordt door de these, dat God het kreaatuurlijke altijd liefheeft.

Maar een „het”, dacht ik, is nog geen „hij”.

Maar hier wrekt zich, dat de controvers met de Remonstranten zoo oppervlakkig beschreven wordt. Wat zijn de bronnen, waaruit de auteur zijn beschrijving van deze controvers opbouwt? Ze zijn gemakkelijk na te gaan en dan is de oogst niet groot. Het zijn de Dordtsche Leerregele zelf, voorts de Remonstrantie van 1610 en de Sententia Remonstrantium ter Dordtsche Synode, zooals die heruitgegeven zijn door Bakhuizen van den Brink. En verder is kennelijk een hoofdbron geweest het groote boek van Scholten over de Leer der Hervormde Kerk. Hoewel het slechts eenmaal genoemd wordt, laat het zich toch herhaaldelijk herkennen. Men vergelijke bij Scholten de pagina’s 466 v.v. en Berkouwer 36 v.v. Maar ik vraag: is dat een serieuze behandeling van dit diep ingrijpende conflict? Moet Scholten onze leidsman zijn bij de beschrijving van de controvers tusschen Gereformeerden en Remonstranten? En waarom laat de auteur de Acta van Dordt zelf geheel ongebruikt?

Inderdaad, dr Berkouwer geeft in deze studiën vooral de nieuwere theologie weer, maar die kan, zonder ingrijpende reductie van de gestelde problemen, niet behandeld worden, zonder grondig terug te grijpen op de oudere gereformeerde theologie. En zeker niet, wanneer een onderwerp als geloof en volharding aan de orde wordt gesteld. Een controvers als die met de Remonstranten kan men als gereformeerde beter niet beschrijven, dan zoo oppervlakkig als thans geschied is, met de boven aangegeven dwaze gevolgen in het „misverstaan” van het centrale probleem.

We hebben deze kwestie wat uitvoerig besproken, maar het was noodzakelijk, omdat diezelfde oppervlakkigheid zich helaas met ingrijpende gevolgen openbaart in de beschrijving van Barth en diens vermeende „correcties”.

Zwolle.

R. H. BREMMER.

geldt, zoo merkten we op, van alle werking Gods”. K. S. Tot zoover de noot van den redacteur.]